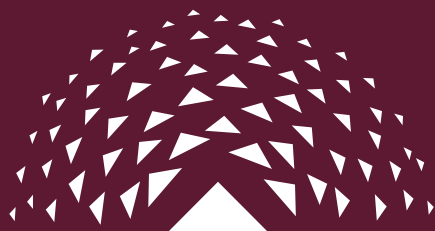

**A macedón–görög kapcsolatok 2018-as alakulása
a névita tükrében**

The Development of the Macedonian–Greek Relations in 2018
in the Light of the Name Dispute

MILANOV VIKTOR

KKI-tanulmányok

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Szöveggondozás és tördelés:

Tevelyné Kulcsár Andrea

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

Fax: + 36 1 279-5701

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

© Milanov Viktor, 2018

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2018

ISSN 2064-9460

Összefoglalás: A 2017-es esztendő nemcsak komoly belpolitikai változásokat hozott Macedóniában, hanem évtizedek óta nem tapasztalt enyhülést is a szomszédjaival folytatott kapcsolataiban. A Nyugat-Balkán országainak európai uniós integrációja ismét lendületet kaphat, és Macedónia új szociáldemokrata kormánya a külpolitikája részeként rendezni kívánja többek között az uniós csatlakozás útjában álló macedón–görög névvitát. A 2018 elejét jellemző kedvező politikai légkör új lökést adhat a két ország már hosszú évek óta holtponton lévő tárgyalásainak. Ma már remény van arra, hogy a felek még idén pontot tehetnek a három évtizede megoldatlan konfliktus végére, viszont a korábbi tapasztalatok ismeretében fenn tartásokkal kell kezelni a nem hivatalos csatornákon megjelent, eddig meg nem erősített kompromisszumos névjavaslatokról szóló híreket.

Abstract: *2017 has not only brought significant domestic political changes in Macedonia, but also an unfamiliar detente in the relations of Macedonia with its neighbors. The EU integration of the Western Balkan countries can once again gain momentum and the new leftwing government of Macedonia intends to settle, among other things, the infamous Macedonian–Greek naming dispute, which hinders the country's integration, through its new foreign policy. The favorable political climate at the beginning of 2018 can give new impetus to the Macedonian–Greek talks that have been stalled for many years. There is hope for the resolution of the three-decade-old conflict to be resolved by 2018 but, given the experience gained in the past years, reservations should be made regarding the yet officially unconfirmed news about a possible compromise name.*

A KONFLIKTUS ELŐZMÉNYEI

Európa egyik leghosszabb ideje elhúzódó diplomáciai konfliktusa, a Görögország és Macedónia közötti ún. név vita újabb fordulathoz érkezhet 2018-ban. Athén közel három évtizede blokkolja északi szomszédja nemzetközi integrációját annak alkotmányos államneve miatt. Álláspontja szerint a „Macedónia” név (és annak különböző alakjai) kizárólagos használata Görögország Makedónia nevű északi tartományát illeti, és az, hogy a függetlenségét 1991-ben elnyert szomszédos ország ugyanezt a nevet használja az alkotmányában, burkolt területi igényeket jelent.¹ Habár a Macedón Köztársaság a két ország közötti 1995-ös ideiglenes megállapodás aláírásával hivatalosan is tanúbizonyságát adta² annak, hogy alkotmányos államneve semmiféle területi követelést nem takar egyik szomszédja irányába sem, Görögország továbbra sem volt hajlandó feloldani Macedónia NATO- és az európai uniós integrációjának blokkolását. Az ideiglenes megállapodás 5. cikke értelmében a két ország a konfliktust tárgyalás útján köteles rendezni, s azt az ENSZ felügyelete alatt és a szervezet főtárgyaló által delegált főtárgyaló segítségével kell lefolytatni.

1 A görög–macedón név vitáról I. Milanov, 2017 a.

2 Milanov, 2014 a.

A több főtárgyalót is felemésztő, több mint két évtizede húzódó tárgyalási folyamat az elmúlt években szinte teljes mértékben megrekedt, annak ellenére, hogy számos alternatív államnév is felmerült. Az ideiglenes megállapodás aláírását követő első tíz évben a felek viszonylagos rugalmasságot mutattak az innovatív megoldásokról szóló tárgyalások iránt. Görögország például időnként eltekintett a „macedón” jelző teljes mértékű elutasításától – erre utal például a mai napig érvényben lévő, az ENSZ-ben használt *Former Yugoslav Republic of Macedonia* (FYROM) név is. Továbbá számos nemzetközi szervezetben zöld utat adott a macedón csatlakozási kérelemnek, amennyiben az az ENSZ-ben használt ideiglenes államnév alatt történt. Athén nyílt nemtetszését váltotta ki viszont a macedón külpolitikában 2006-ban meghirdetett Frcskovszki–Poposzki-doktrína. A két volt külügyminiszter, Ljubomir Frcskovszki és Nikola Poposzki nevével fémjelzett irányvonal lényege az volt, hogy Macedónia a harmadik országokkal való kétoldalú diplomáciai kapcsolatait alkotmányos államneve alatt folytatta, azaz nyíltan a „lassú víz partot mos” taktikáját alkalmazta az ENSZ Közgyűlésében, s azt remélte, hogy idővel többségbe kerülnek azok az államok, amelyek a macedón nemzeti érdekeket támogatják a névvitában. Görögország akkor szakított végleg a Macedóniával szemben tanúsított, korábbi félig-meddig megengedő külpolitikájával, amikor 2008-ban közvetett módon megakadályozta északi szomszédja NATO-ba történő meghívását.

Bár a Nemzetközi Bíróság (*International Court of Justice*, ICJ) 2011-es ítélete elmarasztalta Görögországot a közvetett vétó miatt, és felszólította az ismételt jogsértéstől való tartózkodásra, Athén azt követően is szilárdan kiállt azon álláspontja mellett, hogy a feleknek egy olyan *erga omnes*, azaz mindenkire érvényes névváltozatról kell megállapodniuk, amely minden esetben irányadónak bizonyul, és annak elfogadása után már nem lehet használatban több névváltozat. Az 1995-ös ideiglenes megállapodás értelmében a két ország csak konszenzus útján dönthet olyan névváltozatról, amely lecserélheti az ideiglenes államnevet. Ugyanakkor az elmúlt évtizedekben bebizonyosodott, hogy a megállapodás – számos pozitív hozadéka ellenére – nem volt képes tárgyalóasztal mellett tartani a feleket, és a jóhiszemű konszenzusról való döntésre kötelezni őket.³

AZ ALTERNATÍV NEVEK ALKALMATLANSÁGÁNAK INDOKAI

Az első alternatív név még az 1995-ös ideiglenes megállapodás és az ideiglenes államnév (FYROM) alkalmazása előtt megjelent. A „Pinheiro-javaslat”⁴ lényegében az első konszenzusos ötleteket – *New Macedonia* és *Upper Macedonia*⁵ – tartalmazta, valamint a macedón vállalásokat, mint például a görög

3 Milanov, 2014 b. 120–123. o.

4 A javaslatcsomag a nevét az 1992. évi görög–macedón tárgyalásokat vezető portugál külügyminiszter, João de Deus Pinheiro után kapta.

5 A *New Macedonia* és az *UpperMacedonia* elnevezés a konszenzusos irány jegyében született ugyan, viszont az angol jellegükből adódóan nem adtak választ számos kérdésre – így például arra, hogy a nemzetközi nyelvhasználatban a macedónok élhetnek-e e nevek macedón verziójával, a *Nova Makedonija* és a *Gorna Makedonija* kifejezéssel.

területi szuverenitás sérthetetlenségének elismerését. Mivel egészen 1995-ig nem volt hivatalos diplomáciai kapcsolat a két szomszédállam között, jelentős előrelépésnek lehetett tekinteni ezt az európai közvetítési kísérletet.⁶ Elutasításának oka leginkább az akkori görög belpolitikai helyzetben keresendő: a kormánypárton belüli erőviszonyok nem tették lehetővé a tárgyalásokba bocsátkozást. Ugyanakkor az a tény, hogy nem tartalmaztak földrajzi előtagokat, és szerepelt bennük a Macedónia szó, utólag már mindkét fél számára elfogadható javaslatnak bizonyult.

Az alternatív névre vonatkozóan az óvatosan megkomponált, összetett javaslat elengedhetetlen előfeltétele a tárgyalások megkezdésének (és nem a sikeres tárgyalásoknak). A hosszú évek gyakorlata azt mutatja, hogy a macedónok még a tárgyalóasztalhoz ülést is elutasítják, amennyiben a Macedónia szó valamilyen formában nem szerepel a javaslatban, Görögország pedig nem hajlandó tudomást venni olyan földrajzi előtagokról, amelyek valamilyen módon is veszélyeztethetnék Makedónia nevű tartományát. Így azok a görög javaslatok, mint például Szkopijanija, Szkopjei Köztársaság vagy Várdári Köztársaság, ugyanúgy sikertelenségre voltak ítélve az évek folyamán, mint a macedón Észak-Macedónia vagy Felső-Macedónia. Mi több, a földrajzi előtaggal ellátott javaslatokat nemcsak Görögország, de Bulgária is elutasította – Makedónia földrajzi régiója ugyanis a három ország között oszlik meg. A földrajzi előtag kérdése azonban egy ponton megosztotta az azt támogatók körét: hogy az a „Macedónia” vagy a „köztársaság” szóra vonatkozzon-e.⁷

A felek 2006-ban jártak a legközelebb a konfliktus rendezéséhez, amikor is Matthew Nimetz ENSZ-főtárgyaló a *Republic of Macedonia (Skopje)* nevet ajánlotta a figyelmükbe, és – meglepő módon – az amerikai nyomásnak akkoriban egyre inkább kitett Athén nem diplomáciai csatornákon jelezte a potenciális jóváhagyását. A Macedóniában éppen hatalomra került jobboldali-konzervatív VMRO–DPMNE-kormány (Belső Macedón Forradalmi Szervezet – Macedón Nemzeti Egységért Demokrata Párt) ugyanakkor, érezvén a görög álláspont enyhülését, egy, a macedón nacionalista érdekeket maximálisan képviselő álláspontra helyezkedett, és egyértelműen elutasította a javaslatot. A macedón cél az lett volna, hogy a lehető legkisebbre csökkentsék a görög mozgásteret, és kizárólag Görögország részéről lettek volna hajlandók elfogadni az alternatív név használatának a lehetőségét, ám a nemzetközi térben és a harmadik országokkal fenntartott kapcsolatokban ragaszkodtak az alkotmányos államnévhez.

2006 és 2008 között olyan nevekre vonatkozó javaslatokat igyekezett Macedónia napirendre tűzni, mint az Alkotmányos Macedón Köztársaság, a Felső-Macedón Köztársaság, Demokratikus Macedón Köztársaság, Független Macedón Köztársaság, Új Macedón Köztársaság. E javaslatokat már csak azért sem tárgyalhatták meg komolyabban a felek, mert bármelyiket is fogadták volna el, azt Macedónia továbbra is csak multilaterális szinten használta volna, míg bilaterális szinten,

6 Milanov, 2017 a. 54–55. o.

7 Bár a magyar nyelv nem tesz különbséget, hogy a Felső-Macedón Köztársaság esetén a „felső” előtag melyik szóra vonatkozik, ám az angol nyelvben egyáltalán nem ugyanazt jelenti az *Upper Republic of Macedonia* és a *Republic of Upper Macedonia*.

a harmadik országokkal fennálló kapcsolatokban maradt volna a jelenlegi alkotmányos államnév.⁸ Ez pedig ellentétes volt az *erga omnesra* vonatkozó, 2008-tól képviselt görög állásponttal.

A MACEDÓN BELPOLITIKAI VÁLTOZÁSOK HATÁSA AZ ORSZÁG SZOMSZÉDSÁGPOLITIKÁJÁRA ÉS A DIALÓGUS AKTIVIZÁLÓDÁSA

A VMRO–DPMNE 2006 és 2017 közötti kormányai a macedón nemzetpolitikát előtérbe helyező és a nemzeti identitást kidomborító külpolitikát folytattak, amely komoly ellenállásba ütközött a környező országok, leginkább Görögország és Bulgária részéről. Athén és Szófia egyértelművé tette, hogy csak a nacionalista retorika csökkentése és bizonyos konszenzusos döntések esetén hajlandó támogatni az amúgy nekik is érdekükben álló macedón euroatlanti integrációt. Ezt a Nikola Gruevszki vezette kormányok látványosan elutasították, és a 2006 óta EU-tagjelölt Macedónia egyre inkább lemaradt a Nyugat-Balkán többi országa mögött. Az Európai Bizottság éves előrehaladási jelentése 2011 és 2017 között egyre kritikusabb lett Macedóniát illetően, és kimondta, hogy a szomszédságpolitikai konfliktusainak a rendezése kulcsfontosságú feltétel a jövőbeli csatlakozáshoz.

A 2017. évi kormányválság és az azt követő új kabinet felállása⁹ döntően befolyásolta az országnak a szomszédaival való kapcsolatait. A Zoran Zaev vezette Macedóniai Szociáldemokrata Szövetség (SZDSZM) nevű kormánykoalíció látványosan szakított a keményvonalas külpolitikai doktrínával, és azonnali lépéseket tett a Görögországhoz és Bulgáriához való közeledés érdekében. Először is megkötötte Bulgáriával a jószomszédi kapcsolatokról szóló szerződést, amely az uniós csatlakozási tárgyalások megkezdéséhez szükséges bolgár támogatás egyik előfeltétele volt.¹⁰ Ezzel párhuzamosan Athén felé is jelezte, hogy kész felülvizsgálni az addig folytatott külpolitikát és figyelembe venni a görög kifogásokat is. Az elmúlt hónapokban több szimbolikus gesztust is tett déli szomszédja irányába: így például kilátásba helyezték a szkopjei Nagy Sándor repülőtér átnevezését,¹¹ lemondtak az ókori uralkodó kulturális és nemzeti örökségének kizárólagos képviseletéről, valamint leállították a „Szkopje 2014” nevű városfejlesztési projekt több, Görögország által kritizált építkezését.

A 2017. október 15-i helyhatósági választások következtében lényegesen erősödött SZDSZM a legújabb közvélemény-kutatások kedvező adatait, valamint a fennállása óta a legsúlyosabb belpolitikai válságát átélő VMRO–DPMNE jelenlegi

8 Mladenovszka, 2017.

9 Milanov, 2017 b. 14–15. o.

10 Milanov, 2018.

11 Blazsevszka, 2017.

helyzetét kihasználva számos diplomáciai csatornán keresztül jelezte, hogy Macedónia készen áll a görög–macedón névvitának egy konszenzusos megoldás implementálása révén történő lezárására, s ezzel az ország euroatlanti integrációjának felgyorsítására. Az Európai Unió és az Amerikai Egyesült Államok támogatását élvező szkopjei vezetésnek az is kedvez, hogy Görögországban 2019-ig nem várható semmilyen országos szavazás, így kellően szabad a politikai légkör áll fenn ahhoz, hogy a felek már 2018 közepe előtt nagyobb kockázat nélkül átvághassák e gordiuszi csomót.

A macedón kormányfő tehát hat hónapon belül kívánja lezárni a névvitát.¹² Ennél az optimista álláspontonál lényegesen visszafogottabb stílusban értékelte a görög kormány a jelenlegi pozitív légkört. Nikosz Kotziasz görög külügyminiszter 2017 nyara óta több alkalommal is tárgyalt új macedón partnerével, Nikola Dimitrovval, és habár nyilvánosan egyszer sem említette, hogy akár csak egyetlen névjavaslat is lenne a tárgyalóasztalon, azt megerősítette, hogy a 2018-ban sikerülhet a tárgyalások újratekzdése és végső soron egy kompromisszum elfogadása is.¹³

Az óvatos görög hozzáállás nem meglepő, hiszen mindig is sokkal nagyobb belpolitikai teher nehezedett az ottani pártokra a névvita tárgyalása kapcsán, mint a macedónok politikai formációk esetében. Habár a mostani macedón kormány több párt koalíciója, a szociáldemokraták mellett álló albán pártok egyhangúlag támogatják a névvita mihamarabbi rendezését. Ezzel szemben Görögországban még a kevésbé nacionalista irányvonalat képviselő nagyobbik kormánypárt, a Radikális Baloldal Koalíciója, a Sziriza is csak az egészséges pragmatizmus határáig hajlandó elmenni a konfliktus rendezése érdekében; koalíciós partnere, az erősen nacionalista retorikát alkalmazó, jobboldali Független Görögök (ANEL) pedig meglehetősen szkeptikusan áll a kérdéshez. A Panosz Kammenosz vezette párt mindig is elutasította a Macedónia szónak a hivatalos államnévben történő szerepeltetését,¹⁴ így nem meglepő, hogy Kotziasz a *Kathimerini* nevű görög napilapnak adott interjújában nem a pártok, hanem a parlamenti többség feladatákként határozta meg a konfliktus rendezését.

Ezzel a külügyminiszter minden bizonnyal arra utalt, hogy amennyiben szavazásra kerülne sor a kérdésről, az ellenzéki pártok (így például az Új Demokrácia párt) részéről nagyobb támogatásban részesülne egy konszenzusos, a Macedónia szó is tartalmazó megoldás, mint ami a kormánypártoktól várható.

Az Új Demokrácia érzékelhetően megosztott a kérdésben. Nem meglepő módon, Kirjakosz Mitszotakisz pártelnök – és köre – támogatja a konszenzusos megoldást, hiszen édesapja, Konsztantinosz Mitszotakisz, a volt miniszterelnök (és pártelnök) hosszú éveken át folytatott tárgyalásokat Szkopjéval és a nemzetközi mediátorokkal. Ugyanakkor nem lebecsülendők az Új Demokrácia trákiai és

12 Czarnowska, 2017.

13 *Kathimerini*, 2017.

14 Függetlenül attól az ellentmondástól, hogy a Görögország által is elismert ideiglenes államnév (FYROM) görög változatában (*próin Gioukoslaviki Dimokratias Makedonias*) is szerepel a Macedónia szó.

makedón képviselőinek az ellenvetései: ők igen könnyen a helyi szavazóbázisuk haragjával nézhetnek szembe, amennyiben megszavazzák az északi régiókban rendkívül népszerűtlen (bár még nem is ismert) konszenzusos megoldást.

Évtizedes hagyományuk van az olyan észak-görögországi lakossági megmozdulásoknak, amelyek olyankor indulnak meg, ha a görög kormány a legkisebb mértékben is hajlandónak mutatkozik arra, hogy engedjen a legkonzervatívabb álláspontból, miszerint a Macedónia szó és annak bármiféle változata kizárólag Görögországot illeti. 2018 januárjában a kormánynak meg is gyűlt a baja az igen erős lakossági érdekérvényesítő képességgel rendelkező ortodox egyházzal, amely hevesen bírálta azt az elképzelést, hogy a Macedónia szó valamilyen formában szerepelhet a leendő névben.

Az Új Demokrácia elnökének óvatos stratégiája – a Sziriza és az ANEL közötti ellentét alakulásának figyelése – akár sikeresnek is bizonyulhat. Amennyiben a két kormánypárt dűlőre jut a kérdésben, és az ANEL lemond az eddig képviselt álláspontjáról, akkor Mitsotakis könnyen azt a látszatot tudja kelteni, hogy ő az, aki kezét nyújt politikai ellenfelének egy össznemzeti kérdésben. Ezzel a Sziriza és az Új Demokrácia egyaránt nyer, hiszen így a kormánypárt külpolitikai fronton az egyre feszültebbé váló görög–török kapcsolatokra koncentrálhat. (A megghiúsult török puccsot követően érkezett politikai menekültek kiadásának a kérdése nem éppen segíti Ankara és Athén közeledését.)

A Star TV 2017. december 11-i tudósítása¹⁵ nyomán szélesebb nyilvánosságot kapott a december 13-i brüsszeli macedón–görög tárgyalás, amelyen – a csatorna szerint – Nimetz főtárgyaló új javaslatként az 1992. évi Pinheiro-csomagban szerepelt Új Macedónia (*New Macedonia*) megoldás került ismét terítékre. Bár hivatalosan se macedón, se görög oldalról nem erősítették meg később a hírt, a politikai légkör fentebb ismertetett alakulása alátámaszthatja valamely régi vagy új javaslat benyújtásának a lehetőségét. A Star TV az adásban kiemelte, hogy bár formálisan Nimetz nyújtotta be a javaslatot, az ötlet kezdeményezője Szkopje állandó tárgyalója, Vaszko Naumovszki volt.

A tárgyalások az eddigi gyakorlatnak megfelelően, azaz teljesen a színpalak mögött zajlanak, és a média elvétele, általában jelentős késéssel értesül az újabb egyeztetési fordulóról. Egyes sajtóinformációk szerint 2017. november 18-án Oxfordban is zajlott egy szűk körű szakértői egyeztetés, és decemberben is sok kerülhetett hasonlóra, ám bővebb részletek nem szivárogtak ki.¹⁶ 2018 intenzív bilaterális egyeztetésekkel indult: a görög külügyminiszter előbb Bujar Oszmani macedón miniszterelnök-helyettessel találkozott Athénban, ezt követően pedig, január 11-én, macedón kollégájával, Nikola Dimitrovval, Szalonikiben. A megbeszéléseken az óvatos optimizmus mellett Kotziasz érdekességképpen azon véleményének adott hangot, hogy nincs is szükség a görög népszavazásra, amennyiben a feleknek sikerül megegyezniük egy kompromisszumos névről.

¹⁵ Star TV, 2017.

¹⁶ Georgievszki, 2017.

A macedón és a görög fél legutóbb január 17-én ült a tárgyalóasztalhoz, ám – a várakozások ellenére – nem jelentették be a több alternatív névverziót is tartalmazó javaslatcsomagot. Athénban így összpárti egyeztetésekre kell számítani a következő hetekben, míg Szkopjében csak az óvatos reményeknek adtak hangot. Csupán Naumovszki nyilatkozott a továbbra sem ismert új javaslatokról: kevésbé burkolt módon fejezte ki azon álláspontját, miszerint Nimetz javaslatai „a méltó megoldástól igen távol állnak”.¹⁷ A főtárgyaló az általános megállapításokon túl csak annyit mondott a lehetséges megoldásról, hogy nem reálisak azok a javaslatok, amelyek nem tartalmazzák valamilyen formában a Macedónia szót, így olyanokat nem is ajánl a felek figyelmébe.¹⁸

Érdekes megközelítés egy régi javaslatnak az újbóli megvizsgálása, hiszen az elmúlt évtizedekben szinte az összes logikusnak tekinthető névváltozat felmerült már, s minden bizonnyal a felek is tisztában vannak azzal, hogy ennyi idő után teljesen új és innovatív, mindkét fél számára elfogadható javaslat aligha fog születni. Ennek fényében a leglogikusabb megoldás valóban a legkevésbé konfrontatív javaslatoknak – így például az Új Macedónia névnek – az ismételt értékelése abban a reményben, hogy ma már enyhébb belpolitikai fogadtatásban részesülnek. Erre utalt Nimetz is egy korábbi interjújában, amelyben a régi javaslatok életképességét ecsetelte.¹⁹

Egy jól megválasztott és megfelelően kommunikált kompromisszumos javaslat még akár komoly politikai hasznot is hozhat a kormányzó Szirizának 2018-ban. Erre szüksége is lenne most, hogy a legfrissebb, 2017 decemberi közvélemény-kutatások szerint az ellenzéki Új Demokrácia jelentős előnnyel rendelkezik. A SKAI csatorna megbízásából készített felmérés²⁰ alapján az Új Demokrácia 12 százalékkal vezet a Sziriza előtt. A vezető kormánypártra az összlakosság alig 18 százaléka szavazna, amennyiben most lennének a választások. Ez azért is kellemetlen számára, mert a rendkívül lassan javuló makrogazdasági mutatók ellenére (illetve éppen azok miatt) az Új Demokrácia igen hatékonyan meg tudja szólítani a megszorítások ellen tüntető társadalmi tömegeket.

A legnagyobb problémák az ANEL háza táján mutatkoznak, hiszen a SKAI-felmérés szerint a lakosság alig 2 százaléka (zömében észak-görögországi, nacionalista érzelmű állampolgár) támogatja a pártot, és a 2019-es választások előtt nem lenne szerencsés lenullázni a szavazóbázist. Más kérdés, hogy ugyanakkor a politikai túlélést biztosíthatja Kammenosz pártja számára a Szirizával való kiegyezés. Erre utalnak a koalíción belül január elején folytatott egyeztetések, amikor is az ANEL részéről már mutatkoztak annak a jelei, hogy enyhül az álláspontja.²¹ (Így például már nem hangoztatták a kérdésben kiírandó népszavazás lehetőségét.)

17 Dimeszka, 2018.

18 *Slobodna Evropa Radio*, 2018.

19 Mladenovszka, 2017.

20 *Iefimerida*, 2017.

21 *Nova Makedonija*, 2018.

Macedónia nevének kérdése pártokon felül álló ügy Görögországban, ezért a konfliktus rendezésére vonatkozó minden egyes hírt vagy javaslatot komoly figyelem fog övezni, így amennyiben a kormánypárt pozitív módon tudja irányítani a médiafigyelmet, akkor átveheti az Új Demokráciától a politikai napirend meghatározásának a lehetőségét.

ITT AZ IDŐ A NYUGAT-BALKÁNI ÁLLAMOK UNIÓS INTEGRÁCIÓJÁNAK A FELGYORSÍTÁSÁRA

Bulgária 2018. január 1-jén átvette Észtországtól az Európai Tanács soros elnökségét, és ezzel a Nyugat-Balkán országainak európai uniós integrációja ismételten napirendi pontként fog szerepelni az Európai Unió előtt. Bulgária elnökségi programja szerint az ország egyik legfontosabb célkitűzése a soros elnöki féléve során a nyugat-balkáni államok integrációjának a felgyorsítása, ezen belül Macedónia csatlakozási tárgyalásainak a megkezdése lesz.²² A bolgár elnökségnek a Nyugat-Balkánnal kapcsolatos ambíciói talán túlzottan is optimistának bizonyulhatnak, különösen, mivel e célokat az EU állam- és kormányfőinek a térség ügyével foglalkozó, 2018. május 17-én, Szófiában tartandó csúcstalálkozója idejére szeretnék elérni. Valószínűleg sokkal reálisabb célnak bizonyul, hogy a bolgár elnökséget követő osztrák (2018 második fele) és román (2019 első fele) elnökség idejére teljesedjenek ki azok a folyamatok, amelyeket Bulgária (és azt megelőzően Észtország) elindított.

Mind Ausztria, mind Románia nyíltan támogatja a Nyugat-Balkán integrációját, és ez új lendületet adhat a Horvátország EU-csatlakozása óta látványosan megtorpant fejlődésnek. A pozitív légkör meglétére tett utalást 2017 őszén az Európai Bizottság elnöke, Jean-Claude Juncker is, aki szerint 2025-re több balkáni állam, köztük Macedónia is csatlakozhat az EU-hoz.²³ Macedónia számára az is kedvezőnek ígérkezik, hogy Brüsszel terve továbbra is, hogy a Nyugat-Balkán országait egységesen – azaz ne külön-külön, az egyéni teljesítmények alapján – kezeljék a lehetséges csatlakozási céldátum meghatározása során.

A pozitív körülmények arra ösztökélték a macedón kormányt, hogy rendezze a Görögországgal és Bulgáriával fennálló konfliktusokat. Ez azonban nem egyformán könnyű lépés. Míg ugyanis a jószomszédi kapcsolatokról szóló, Bulgáriával kötött megállapodásnak a látványos és a helyi média által kiválóan dokumentált aláírása és implementálása elvontabb, az állami berendezkedést alig érintő problémáknak a rendezését szolgálja, addig a névvita rendezése egy bonyolult folyamatnak ígérkezik. A nemzetközi és így a magyar médiában²⁴ is igen gyorsan feltételes helyett már kijelentő módon, hangzatos címek alatt mutatták be az új államnévéről szóló,

22 *Bulgarian Presidency of the Council of the European Union*, 2017. 10. o.

23 *Reuters*, 2017.

24 *HVG*, 2017.

még meg sem erősített hírt. Márpedig ez az elmúlt három évtized tárgyalásainak kudarcokkal kikövezett útja tükrében igen kockázatosnak bizonyulhat. Nem szabad megfeledkezni arról, hogy 2016-ig a felek nemhogy az államnév alternatíváiról nem tudtak megegyezni egymással, de még arról sem, hogy az egyes alkalmazási szinteken (bilaterális, multilaterális kapcsolatokban) azonos vagy különböző variációkat használjanak.

A görög–macedón kapcsolatok alakulását tanulmányozva egy következtetést eddig rendre le lehetett vonni, mégpedig azt, hogy Görögországnak még soha nem állt érdekében, hogy felboruljon az 1995 óta fennálló *status quo*, így amíg nincs egy olyan nyomós indok, amely arra ösztökélné Athént, hogy valódi tárgyalásokba bocsátkozzon, addig nem valószínű a rendezés lehetősége. A Görögországot a konfliktus rendezésére sarkalló külső nyomásgyakorlás ez idáig minden alkalommal kontraproduktívnak bizonyult. Pedig ilyen többször is adódott: például az 1990-es évek második felében, amikor a legkevésbé keményvonalas Szimitisz-kormányt kívánta sarokba szorítani az Egyesült Államok adminisztrációja, de gondolhatunk akár a 2008-as gazdasági válság alatt a Nemzetközi Bíróság előtt folyó ügyre és annak 2011-es ítéletére is.²⁵ A görög külügyminiszter a korábban említett interjújában erre is felhívta a figyelmet. Mint mondta, akkor torpantak meg mindig a macedón–görög tárgyalások, amikor harmadik fél is beavatkozott az egyeztetések menetébe. Habár valóban a várttal ellentétes hatást váltottak ki a külső nyomásgyakorlások, nem lehet eltekinteni attól sem, hogy az ország 1995 óta csak a lehető legminimálisabb mértékben teljesítette az ideiglenes megállapodás által kirótt tárgyalási kötelezettségét – a kezdeményezések általában vagy Nimetz főtárgyaló, vagy Szkopje felől érkeztek.

Bármennyire is kedvező a külső körülmények együttállása, az szinte garantálható, hogy amíg a görögök és a macedónok nem oldják meg egymás között a névvitát, addig az EU-integráció ügye egy lépést sem fog haladni.

A MACEDÓN BELPOLITIKAI KONFLIKTUSOK ESETLEGES HATÁSA A KORMÁNY KÜLPOLITIKAI TÖREKVÉSEIRE

Függetlenül attól, hogy a görög belpolitikai viszonyok a múltban alapvetően jobban befolyásolták a tárgyalások menetét (a görög kormány álláspontjának formálása révén), érdemes a 2018-ban várható macedón belpolitikai körülményeket is görcső alá venni. A 2017-ben megalakult új parlament működését enyhén

25 Az ICJ az ítéletében megállapította, hogy Görögország 2008-ban megsértette az 1995. évi ideiglenes megállapodásban vállalt kötelezettségeit: jogszerűtlenül megakadályozta Macedóniának az egyik nemzetközi szervezetbe történő csatlakozását. Macedóniának a bíróság ítélete ellenére sem sikerült megváltoztatnia a NATO-nak a csatlakozási meghívást illető álláspontját, és azt az igényét sem tudta érvényre juttatni, hogy az ICJ eltiltsa Görögországot a további jogsértésektől. *ICJ*, 2011.

szólva is akadályozza a szavazásokhoz szükséges kvórum hiánya, valamint az ellenzéki képviselőknek az obstrukciót célzó parttalan felszólalása és interpellációja.²⁶

A VMRO–DPMNE a saját portáján komoly krízissel néz szembe: a pártot több mint egy évtizede vezető Nikola Gruevszki (egyúttal az ország miniszterelnöke 2006 és 2016 között) lemondott, és a pártkongresszus hosszú belső harcok után, 2017. december 22-én Hrisztijan Mickoszkít választotta a helyére.²⁷ Ez azonban nem akadályozta meg a párt parlamenti frakcióját abban, hogy hosszú hónapokon keresztül lassítsa a jogalkotó munkát. Egyebek mellett ennek tudható be, hogy több hónapot vett igénybe az új főügyész kinevezése, illetve hogy Macedóniában csak 2018 januárjában lép hatályba a 2017. augusztus 1-jén aláírt macedón–bolgár jószomszédi megállapodás. Mickoszki a kinevezését követően, 2017. december 26-án találkozott Zoran Zaev kormányfővel, amelyen megegyezés született²⁸ arról, hogy a VMRO–DPMNE országgyűlési képviselői visszatérnek a parlamentbe, miután akkor már közel egy hónapja nem vettek részt sem a parlamenti munkacsoportok feladatainak az ellátásában, sem a plenáris üléseken. Ennek oka az volt, hogy többjük ellen büntetőeljárást indítottak a 2017. április 27-i rendbontásokban²⁹ való részvétel miatt.

A VMRO–DPMNE-nek a névvitához való hozzáállása a párton belüli képlékeny viszonyok miatt jelenleg megjósolhatatlan, ugyanakkor a korábban folytatott politikájából kiindulva erősen gyanítható, hogy népszavazás kiírását fogják követelni, amennyiben a kompromisszumos névjavaslat lényegesen eltérne a jelenlegi alkotmányos államnétől. Erre utal például az, hogy amikor 2006-ban a „Macedón Köztársaság (Szkopje)” névre vonatkozó javaslat volt terítéken, Nikola Gruevszki egy előzetes népszavazás kiírása mellett lett volna csak hajlandó támogatni azt. A görög diplomáciának a kérdésben megnyilvánuló óvatos pragmatizmusa aligha fogja ezt engedélyezni, hiszen azzal a döntés végső jóváhagyása a görögök kezéből átkerülne a macedónokéba.

Alapvetően a korábbi VMRO–DPMNE-kormányok által diktált, „nagy vagy kemény macedónizmusként” is ismert nemzetpolitikába illeszkedik a mostani ellenzéki stratégia, amely alapján kemény bírálattal illetik a Zaev-kormány Görögország és Bulgária felé történő közeledését (a kompromisszumkészséget a nemzet elárulásaként állítva be). Más kérdés, hogy a macedón–bolgár megállapodás aláírását követően kilátásba helyezett népszavazás tényleg nem valósult meg, de az leginkább annak a következménye, hogy a VMRO–DPMNE – a várakozásokkal ellentétben – történelmi vereséget szenvedett a 2017-es helyhatósági választásokon.

Mindenesetre igen kockázatosnak bizonyulna az ellenzék részéről a kompromisszumos megoldás megíúsítása, hiszen az SZDSZM már hosszú ideje azzal vádolja a VMRO–DPMNE-t, hogy a kormányzása alatt Macedónia egyre messzebb került a NATO-tól és az Európai Uniótól, és a 2017-es változások azt mutatják, hogy a masszívan EU-párti macedón lakosság is belefáradt a közel egy évtizeden át tartó konfliktusos kormányzásba.

26 Milanov, 2017 b. 11–12. o.

27 Dimeszka, 2017.

28 *Press24*, 2017.

29 Milanov, 2017 b. 11–12. o.

IRODALOMJEGYZÉK

- Blazsevszka, Katerina (2017) I Aleksandar Veliki ke pomogne za resavanje na szporot za imeto [Nagy Sándor is segíteni fog a névvita rendezésében]. *Deutsche Welle*. [Online] Július 24. Elérhető: <http://www.dw.com/mk/и-александар-велики-ке-помогне-за-решавање-на-спорот-за-името/a-39809531>. [A letöltés ideje: 2017. december 25.]
- Bulgarian Presidency of the Council of the European Union (2017) Programme of the Bulgarian Presidency of the Council of the European Union (1 January–30 June 2018). [Online]. Elérhető: https://eu2018bg.bg/upload/1079/PROGRAMME_BG_PRESIDENCY_EN.pdf. [A letöltés ideje: 2017. december 26.]
- Czarnowska, Martyna von (2017) „Unsere Seele ist europäisch”. *Wiener Zeitung*. [Online] December 7. Elérhető: http://www.wienerzeitung.at/nachrichten/europa/europaeische_union/933621_Unsere-Seele-ist-europaeisch.html. [A letöltés ideje: 2017. december 27.]
- Dimeszka, Froszina (2017) Hrisztijan Mickoszki e nov lider na VMRO–DPMNE [Hrisztijan Mickoszki a VMRO–DPMNE új vezetője]. *Slobodna Evropa Radio*. [Online] December 22. Elérhető: <https://www.slobodnaevropa.mk/a/28933977.html>. [A letöltés ideje: 2017. december 26.]
- Dimeszka, Froszina (2018) Vo Grcija konszultacii, vo Makedonija pret pazliv optimizam [Görögországban konzultációk, Macedóniában óvatos optimizmus]. *Slobodna Evropa Radio*. [Online] Január 19. Elérhető: <https://www.slobodnaevropa.mk/a/28985012.html>. [A letöltés ideje: 2018. január 20.]
- Georgievski, Borisz (2017) Szpor za imeto: odkade „Nova Makeodnija” [Vita a névről: Honnan eredt az Új Macedónia]. *Deutsche Welle*. [Online] December 18. Elérhető: <http://www.dw.com/mk/спор-за-името-од-каде-нова-македонија/a-41843220>. [A letöltés ideje: 2017. december 27.]
- HVG (2017) Áttörés történt, megvan Macedónia új neve. [Online] December 15. Elérhető: http://hvg.hu/gazdasag/20171215_Uj_nevet_kap_Macedonia. [A letöltés ideje: 2017. december 25.]
- ICJ (2011) Application of the Interim Accord of 13 September 1995 (the Former Yugoslav Republic of Macedonia v. Greece), Judgement of 5 December 2011. *ICJ Reports 2011*. [Online] December 5. Elérhető: <http://www.icj-cij.org/files/case-related/142/142-20111205-JUD-01-00-EN.pdf>. [A letöltés ideje: 2017. december 25.]
- Iefimerida (2017) Dimoskópisi PAMAK: Brostáme 12 monádes i ND – 30% énantí 18% tou SYRIZA [PAMAK közvélemény-kutatás: A 30%-os Új Demokrácia 12 százalékkal vezet a 18%-os Sziriza előtt]. [Online] December 18. Elérhető: <http://www.iefimerida.gr/news/383689/dimoskopisi-pamak-mprosta-me-12-monades-i-nd-30-enanti-18-toy-syriza>. [A letöltés ideje: 2017. december 26.]
- Kathimerini (2017) Kotziás: Pleiopsifía „vouleftón” kaióchi „kommáton” giato Skopianó [Kotziás: a képviselők többségének kell szavaznia Szkopje ügyében, nem pedig

- a pártok többségének]. [Online] December 19. Elérhető: <http://www.kathimerini.gr/939881/article/epikairothta/politikh/kotzias-pleioyhfia-voyleytnw-kai-oxi-kommatwn-gia-to-skopiano>. [A letöltés ideje: 2017. december 26.]
- Milanov Viktor (2014 a) A macedón–görög konfliktus fejlődése az 1995-ös Ideiglenes Megállapodás tükrében. Zoványi Nikolett (szerk.). Jogalkotás és jogalkalmazás a XXI. század Európájában. Budapest–Debrecen: DOSZ Jogtudományi Osztály.
- Milanov Viktor (2014 b) A Görögország és Macedónia közötti 1995-ös ideiglenes megállapodás eredményei és kudarcai. *Jog–Állam–Politika*. 6 (1).
- Milanov Viktor (2017 a) *Macedónia konfliktusainak nemzetközi jogi és politikai vetületei*. Doktori értekezés. Debrecen: Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.
- Milanov Viktor (2017 b) A macedóniai belpolitikai válság előzményei és hatásai a macedón államiságra. *KKI-tanulmányok*. (3).
- Milanov Viktor (2018) A Bulgária és Macedónia közötti jószomszédi kapcsolatokról szóló megállapodás szerepe a regionális konfliktuskezelésben. *Jog–Állam–Politika*. 10 (1). (Megjelenés alatt.)
- Mladenovszka, Diana (2017) Szite predlozi na Nimetz [Nimetz összes javaslata]. *Nova Makedonija*. [Online] November 18. Elérhető: <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetail?title=&id=cd5a5dde-9266-41fe-8f42-1cb57aea70e1>. [A letöltés ideje: 2017. december 27.]
- Nova Makedonija* (2018) Kacikisz: Nezaviszni Grci ke poddrzi kompromisz za ime [Kacikisz: A Független Görögök támogatni fogják a kompromisszumot a nevet illetően]. [Online] Január 3. Elérhető: <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetail?title=Кацикис-Независни-Грци-ке-поддржи-компромис-за-името&id=2a7f0e6e-24c0-4f47-b7a9-467fb7a58973>. [A letöltés ideje: 2018. január 3.]
- Press24* (2017) Prtenicite na VMRO–DPMNE pred odluka za vrashtanje vo Szobranieto [Megoldódhat a VMRO–DPMNE képviselőinek visszatérése a parlamentbe]. [Online] December 27. Elérhető: <http://press24.mk/prtenicite-na-vmro-dpmne-pred-odluka-za-vrakjanje-vo-sobranieto>. [A letöltés ideje: 2017. december 27.]
- Reuters* (2017) Juncker Chides EU Candidate Turkey, Upbeat on Western Balkans.[Online] Szeptember 13. Elérhető: <https://www.reuters.com/article/us-eu-juncker-enlargement/juncker-chides-eu-candidate-turkey-upbeat-on-western-balkans-idUSKCN1BO1CC?il=0>. [A letöltés ideje: 2017. december 26.]
- Slobodna Evropa Radio* (2018) Nimetz: Dali szporot treba da prodolzi uste 25 godini? [Folytatódjon-e a vita még 25 évig?]. [Online] Január 18. Elérhető: <https://www.slobodnaevropa.mk/a/28982233.html>. [A letöltés ideje: 2018. január 19.]
- Star TV* (2017) Apokálypsi touken trikoúdeltióueidíseontou Star: „Néa Makedonía” tonéoónomagiatiin PGDM! [Új Macedónia lesz az új neve FYROM-nak]. [Online] December 11. Elérhető: <http://www.star.gr/politiki/397805/apokalypsh-toy-kentrikoy-deltioy-eidhsewn-toy-star-nea-makedonia-to-neo-onoma-gia-th-pgdm>. [A letöltés ideje: 2017. december 25.]